

AMÉLIE NOTHOMBOVÁ

Strach
a CHvění

MLADÁ FRONTA

AMÉLIE NOTHOMBOVÁ

Strach a chvění

AMÉLIE NOTHOMBOVÁ

StRACH
a CHVěNí

MLADÁ FRONTA

Přeložila Jarmila Fialová

Copyright © Editions Albin Michel – Paris 1999

Translation © Jarmila Fialová, 2004, 2013

Pan Haneda byl nadřízený pana Omočiho, který byl nadřízený pana Saitó, kterýžto byl nadřízený slečny Mori a ta byla moje nadřízená. Já jsem nebyla nadřízená nikoho.

Šlo by to vyjádřit i jinak. Já jsem byla podřízená slečny Mori, která byla podřízená pana Saitó a tak dále, s tím rozdílem, že příkazy směrem dolů mohly stupínky té hierarchie přeskočit.

Ve společnosti Jumimoto jsem tudíž byla podřízená všem.

Výtah mě vyklopil v posledním poschodí budovy Jumimoto 8. ledna 1990. Okno na konci haly mě vcuclo silou rozbitého okénka v letadle. Kdesi daleko, velice daleko bylo město – tak daleko, až jsem pochybovala, že jsem tam vůbec kdy byla.

Dokonce mě ani nenapadlo, že jsem se měla ohlásit v recepci. Po pravdě řečeno nebyla v mé hlavě jediná

myšlenka, nic než fascinace prázdňem za tím oknem.

Nakonec vyslovil chraplavý hlas za mnou mé jméno. Otočila jsem se. Nespokojeně na mě pohlížel asi padesátiletý muž, malý, hubený, škaredý.

„Proč jste o mém příchodu neuvědomila úřednici v recepci?“ zeptal se.

Žádná odpověď mě nenapadla, i neodpověděla jsem. Sklonila jsem hlavu a stáhla ramena u vědomí, že aniž jsem pronesla jediné slovo, udělala jsem v den svého vstupu do společnosti Jumimoto v pouhých deseti minutách již špatný dojem.

Muž mi řekl, že se jmenuje pan Saitó. Vedl mě mnoha obrovskými sály, kde mě představil hordám lidí, jejichž jména jsem po jejich vyslovení postupně zapomínala.

Potom mě uvedl do kanceláře, kde seděl pan Omoči, jeho nadřízený, obrovský, hrůzu vzbuzující muž, což dokazovalo, že je to viceprezident.

Pak mi ukázal jedny dveře a slavnostně mi oznámil, že za nimi sedí pan Haneda, prezident. Bylo samozřejmé, že na setkání s ním není ani pomyšlení.

Konečně mě zavedl do ohromného sálu, v němž pracovalo asi čtyřicet lidí. Naznačil, kde budu sedět, což bylo přesně naproti mé přímé nadřízené, slečně Mori. Ta měla právě schůzi a přijde po poledni.

Pan Saitó mě krátce představil shromáždění. Načež se mě zeptal, mám-li ráda výzvy. Bylo jasné, že nejsem oprávněna odpovědět záporně.

„Ano,“ řekla jsem.

To bylo první slovo, které jsem ve společnosti pronesla. Až do té doby jsem se spokojila úklonem hlavy.

„Výzva“, kterou mi pan Saitó navrhl, spočívala v kladné odpovědi na pozvání zahrát si příští neděli golf s jistým Adamem Johnsonem. Měla jsem napsat anglicky dopis a tomu pánovi to sdělit.

„Kdo je ten Adam Johnson?“ zeptala jsem se pošetile.

Můj nadřícený podrážděně vzdychl a neodpověděl. Byla to chyba, nevědět, kdo je pan Johnson, nebo byla moje otázka nediskrétní? To jsem se nikdy nedověděla – a nikdy jsem se nedověděla, kdo byl Adam Johnson.

Úkol mi připadal snadný. Usedla jsem a napsala srdečný dopis: Pan Saitó vítá s radostí, že si příští neděli dá s panem Johnsonem partii golfu, a srdečně ho zdraví. Zanesla jsem to svému nadřícenému.

Pan Saitó si můj výtvar přečetl, vyrazil menší pohrdavý výkřik a dopis roztrhal.

„Napište to znovu.“

Myslela jsem, že jsem byla k panu Johnsonovi příliš vlídná nebo familiární, i sepsala jsem chladný, odměřený text: pan Saitó bere na vědomí rozhodnutí pana Johnsona a podle jeho přání si s ním zahraje partii golfu.

Můj nadřícený si ten výtvar přečetl, vyrazil menší pohrdavý výkřik a roztrhal ho.

„Napište to znovu.“

Měla jsem chuť se zeptat, v čem chybuji, bylo však jasné, že pan šéf otázky nesnáší, což dokazovala jeho reakce na můj dotaz ohledně osoby příjemce. Musela jsem

tedy přijít sama na to, jakým tónem záhadného Adama Johnsona oslovit.

Následující hodiny jsem strávila sepsáním dopisů onomu hráči golfu. Pan Saitó udával mé produkci takt tím, že ji bez komentáře trhal, pouze s oním výkřikem, který byl zřejmě jakýmsi refrénem. Pokaždé bylo nutno vymýšlet novou formulaci.

Cvičení mělo do sebe cosi – „krásná markýzo, zmírám láskou k vašim krásným očím“ – poněkud pikantního. Zkoušela jsem to s mutací větné stavby: Co kdyby se Adam Johnson stal přísudkem, příští neděle podmínkem, partie golfu předmětem a pan Saitó příslovečným určením? Příští neděle přijímá s radostí zaJohnsonovat si panSaitónsky partii golfu. A prásk do oka Aristotelovi!

Právě když mě to začínalo bavit, můj nadřízený mě přerušil. Roztrhal n-tý dopis, aniž ho četl, a řekl mi, že přišla slečna Mori.

„Dnes odpoledne budete pracovat s ní. Mezitím mi dojděte pro kávu.“

Bylo už čtrnáct hodin. Moje epistolární stupnice mě zaujaly tak vyčerpávajícím způsobem, že jsem nepomyslela na sebemenší pauzu.

Postavila jsem šálek na psací stůl pana Saitó a otočila se. Kráčela ke mně vysoká dívka, dlouhá jako luk.

Vždycky když pomyslím na Fubuki, vidím v duchu japonský luk, vyšší než mužská postava. Proto jsem onu

společnost překřtila na „Jumimoto“, to znamená „podstata luku“.

A když vidím luk, vždycky si znovu vzpomenu na Fubuki, vyšší, než bývají muži.

„Slečna Mori?“

„Říkejte mi Fubuki.“

Dál už jsem neposlouchala, co mi říká. Slečna Mori měřila nejméně metr osmdesát, což je výška, již dosahuje málo japonských mužů. Byla štíhlá a navzdory japonské upjatosti, které se musela podřídit, nade vše půvabná. Ale především mě ohromila zářivá krása její tváře.

Mluvila na mě, slyšela jsem zvuk jejího jemného, inteligentního hlasu. Ukazovala mi úřední spisy, vysvětlovala mi, o co v nich jde, usmívala se. Neuvědomovala jsem si, že ji neposlouchám.

Potom mě vyzvala, abych si pročetla listiny, které mi připravila na stole stojícím proti jejímu. Usedla a pustila se do práce. Poslušně jsem listovala lejstry, která mi dala k nahlédnutí. Šlo o předpisy, o výčty.

Podívaná na její obličej dva metry ode mne byla strhující. S očima sklopenýma k cifrám nemohla vidět, že si ji prohlížím. Měla ten nejkrásnější nos na světě, japonský nos, onen nenapodobitelný nos s jemným chřípím, jaký se rozpozná mezi tisícem jiných. Všichni Japonci takový nos nemají, pokud však někdo takový nos má, nemůže nebýt rodilý Japonec. Mít takový nos Kleopatry, zeměpisu planety by to bývalo zasadilo těžkou ránu.

Kdybych si byla ten večer řekla, že žádný z úkolů, který mi uložili, mně nebyl k užítku, musela bych být malicherná. Koneckonců jsem přece chtěla pracovat v nějakém japonském podniku. A to se mi splnilo.

Měla jsem pocit skvěle prožitého dne. Následující dny ten pocit potvrdily.

Stále jsem nechápala, jakou funkci v podniku zastávám; bylo mi to lhostejné. Pana Saitó jsem podle všeho děsila; to mi bylo ještě lhostejnější. Nadchla mě moje kolegyně. Její přátelství mi připadalo jako víc než dostačující důvod, proč trávit deset hodin denně v lůně společnosti Jumimoto.

Měla právě onu matně bílou pleť, o níž tak pěkně mluví Tanizaki. Až na svou ohromující výšku ztělesňovala Fubuki japonskou krásu. Její obličej byl z rodu „karafiátu starého Japonska“, symbolu urozené dívky někdejších časů: na vrcholu té vysoké postavy byl předurčen vládnout světu.

Jumimoto byla jedna z největších světových obchodních společností. Pan Haneda v ní řídil oddělení Import-Export, které nakupovalo a prodávalo všechno, co existovalo, křížem krážem planetou.

Katalog Import-Export společnosti Jumimoto byl titánskou verzí katalogu Prévertova: počínaje finským ementálem po singapurskou sodu přes kanadské optické vlákno, francouzskou pneumatiku a togskou jutu – nic mu neuniklo.

Peníze v Jumimoto přesahovaly lidské chápání. Od určitého nahromadění nul opouštěly částky oblast čísel a vstupovaly do oblasti abstraktního umění. Kladla jsem si otázku, jestli v lůně společnosti existuje bytost schopná mít radost, že vydělala sto milionů jenů, nebo která by ztrátu stejné sumy oplakávala.

Jako ty nuly měli zaměstnanci v Jumimotu svou cenu pouze za jinými čísly. Všichni kromě mě, kterážto jsem nedosahovala ani hodnotu nuly.

Dny ubíhaly a já tu stále nebyla k ničemu. Nijak zvlášť mi to nevadilo. Měla jsem dojem, že na mě zapomněli, což nebylo nepříjemné. Seděla jsem u svého stolu a četla pořád dokola listiny, které mi Fubuki dala k dispozici. Byly nesmírně zajímavé – kromě jedné, což byl úplný seznam zaměstnanců: byla tam uvedena jejich příjmení, rodná jména, místo a datum narození, jméno případné choti nebo chotě a dětí s datem narození u každého z nich.

Samy o sobě nebyly tyto údaje nikterak fascinující. Když však máte pořádný hlad, zachutná vám i suchá kůrka: ve stavu nečinnosti a zbytečnosti, v němž se nacházel můj mozek, připadal mi ten seznam pikantní jako bulvární časopis. Po pravdě to bylo jediné lejštro, kterému jsem rozuměla.

Abych vypadala, že pracuji, rozhodla jsem se mu naučit z paměti. Byla tam asi stovka jmen. Většinou byli zaměstnanci ženatí nebo vdané a otcí nebo matkami rodin, což můj úkol ještě ztěžovalo.

A tak jsem studovala: tu jsem skláněla hlavu k učební látce, tu jsem ji zvedala, když jsem si to v duchu přeříkávala. Jak jsem zdvihla hlavu, padl můj pohled vždycky na Fubuki, sedící proti mně.

Pan Saitó mě už nežádal, abych napsala dopisy Adamu Johnsonovi ani nikomu jinému. Vlastně mě nežádal o nic, leda abych mu přinášela šálky kávy.

Když jste začínali v některé japonské společnosti, bylo naprosto běžné začínat očakumi – „funkcí čestného čaje“. Brala jsem ten úkol s tím větší vážností, že byl jediný, který mi připadl.

Velmi rychle jsem poznala zvyklosti každého z úředníků: pro pana Saitó černá káva hned v osm třicet. Pro pana Unadžiho bílá káva a dva cukry v deset hodin. Pro pana Okadu anglický čaj s obláčkem mléka v sedmnáct hodin. Pro Fubuki zelený čaj v devět hodin, černá káva ve dvanáct, zelený čaj v patnáct a poslední černá káva v devatenáct hodin – pokaždé mi s půvabnou zdvořilostí poděkovala.

Tento skromný úkol se stal prvním nástrojem mé zkázy.

Jednou ráno mi pan Saitó oznámil, že viceprezident přijme ve své kanceláři významnou delegaci spřátelené firmy: „Káva pro dvacet osob.“

Vešla jsem k panu Omoriku s velkým podnosem a byla jsem víc než dokonalá: servírovala jsem každý

šálek se zdůrazněnou ponížeností a odříkávala přitom jednotvárně nejvybranější z obvyklých formulí, klopila oči a ukláněla se. Existoval-li nějaký řád za zásluhy při očekávání, museli by mi ho udělit.

Mnoho hodin poté delegace odešla. Tu se ozval hromový hlas obrovitého pana Omočiho:

„Saitó-san!“

Viděla jsem, jak pan Saitó rázem vyskočil, zesinal a běžel do viceprezidentova doupěte. Za stěnou se rozléhalo řvání obézního muže. Nebylo rozumět, co říká, ale nezdálo se to právě laskavé.

Pan Saitó se vrátil se ztrhanou tváří. Při pomyslení, že váží třetinu váhy svého útočníka, projel mnou vůči němu hloupoučký nával něhy. Právě v tu chvíli mě k sobě povolal – zuřivým hlasem.

Následovala jsem ho do jedné prázdné kanceláře. Mluvil se mnou tak zlostně, že až koktal:

„Hluboce jste rozladila delegaci spřátelené firmy! Podávala jste kávu a používala při tom obratů, které navozovaly dojem, že mluvíte perfektně japonsky!“

„Ale já nemluvím tak špatně, Saitó-san.“

„Mlčte! Jakým právem se hájíte? Pan Omoči se na vás velice zlobí. Vytvořila jste na dnešní ranní schůzi nesnesitelnou atmosféru: jak by mohli mít naši partneři pocit důvěry v přítomnosti bělošky, která mluví jejich řečí? Od této chvíle už japonsky nemluvíte.“

Vyvalila jsem na něj oči.

„Prosím?“

„Už neumíte japonsky. Je to jasné?“

„Ale vždyť jsem byla do společnosti Jumimoto přijata právě díky znalosti vaší řeči!“

„To je mi jedno. Příkazuji vám, abyste už japonsky nerozuměla.“

„To je nemožné. Takového příkazu nemůže nikdo uposlechnout.“

„Vždycky se dá uposlechnout. To by měly západní mozky pochopit.“

A jsme doma, pomyslela jsem si, než jsem mluvila dál:

„Japonský mozek je pravděpodobně s to přinutit se nějakou řeč zapomenout. Západní mozek k tomu není uzpůsoben.“

Tento bláznivý argument připadal panu Saitó přijatelný.

„Přesto se pokuste. Aspoň to předstírejte. Dostal jsem ohledně vás rozkazy. Rozuměla jste?“

Řekl to suchým, příkrým tónem.

Po návratu ke svému stolu jsem se musela tvářit velice divně, protože Fubuki na mě vrhla něžný, neklidný pohled. Dlouho jsem zůstala skleslá a v duchu přemýšlela, jak se zachovat.

Nejlogičtější bylo dát výpověď. Přesto jsem se k tomu rozhodnutí nemohla odhodlat. V očích člověka ze Západu by na tom nebylo nic potupného; v očích Japonce by to znamenalo ztratit tvář. Byla jsem v podniku sotva měsíc. Přitom jsem podepsala smlouvu na rok. Odchodem

po tak krátké době bych se v jejich i ve svých očích na-
dobro zneuctila.

Tím spíš, že jsem neměla nejmenší chuť odejít. Dostat se k této společnosti mě stálo velké úsilí: studovala jsem tokijský obchodní jazyk, dělala testy. Jistě, nikdy jsem neměla ambice stát se hvězdou mezinárodního obchodu, ale vždycky jsem v této zemi toužila žít, cítila jsem ji od prvních idylických vzpomínek, které jsem si zachovala z dětství.

Zůstanu.

Bylo tedy záhodno přijít na způsob, jak příkazu pana Saitó uposlechnout. Zkoumala jsem svou šedou kůru a hledala nějakou geologickou vrstvu, v níž by se dařilo amnézii: jsou v mé neuronové pevnosti nějaké kobky na zapomínání? Žel, ta stavba obsahuje pevná i slabá místa, strážní věžičky a průrvy, jámy a vodní příkopy, ale nic, kam by bylo možné pohrbit řeč, kterou jsem kolem sebe neustále slyšela.

Jestliže ji nejsem schopná zapomenout, mohu to aspoň předstírat? Pakliže je řeč jakýmsi lesem, mohu za francouzskými buky, anglickými lipami, latinskými duby a řeckými olivovníky skrývat obrovitost japonských kryptomerií, jimž by v tomto případě pojmenování vskutku sedělo?

Mori, příjmení Fubuki, znamená les. Snad proto jsem na ni v té chvíli upřela rozpačitý pohled? Všimla jsem si, že se na mě neustále tázavě dívá.

Vstala a naznačila mi, abych šla za ní. V kuchyňce jsem se zhroutila na židli.

„Co vám řekl?“ zeptala se.

Vylila jsem jí své srdce. Mluvila jsem zajímavým hlasem, měla jsem slzy na krajíčku. Nezdařilo se mi zadržet nebezpečná slova:

„Nenávidím pana Saitó. Je to darebák a idiot.“

Fubuki se trochu usmála:

„Není. Mýlíte se.“

„Samozřejmě. Vy, vy jste laskavá, v ničem nevidíte zlo. Přece aby mi dal takový příkaz, musí být...“

„Uklidněte se. Ten příkaz nevychází od něj. Předával instrukce pana Omočiho. Neměl jinou volbu.“

„V tom případě je pan Omoči tím...“

„Je velmi zvláštní,“ skočila mi do řeči. „Co byste chtěla? Je to viceprezident. Nic nezmůžeme.“

„Mohla bych si o tom promluvit s prezidentem, s panem Hanedou. Jaký je to člověk?“

„Pan Haneda je skvělý člověk. Velice inteligentní a velice dobrý. Ovšem abyste si k němu šla stěžovat, to bohužel nepřichází v úvahu.“

Měla pravdu, věděla jsem to. Přeskočit byt jedinou hierarchickou příčku směrem nahoru bylo nemyslitelné – tím spíš jich přeskočit tolik. Měla jsem právo oslovit jediné svou přímou nadřízenou, což byla právě slečna Mori.

„Jste moje jediné útočiště, Fubuki. Víím, že pro mě nemůžete udělat nic moc. Ale děkuji vám. Pouhý lidský postoj z vaší strany je pro mě učiněným dobrodiním.“

Usmála se.

Zeptala jsem se jí na ideogram jejího rodného jména. Ukázala mi svou vizitku. Pohlédla jsem na kandži a vykřikla jsem:

„Sněhová bouře! Fubuki znamená ‚sněhová bouře‘! To je moc krásné jméno.“

„Narodila jsem se za sněhové bouře. Rodiče v tom viděli znamení.“

Hlavou mi proběhl seznam Jumimoto: Mori Fubuki, narozená 18. ledna 1961 v Naře... Byla dítětem zimy. Najednou jsem si představila sněhovou bouři nad úchvatně krásným městem Nara, nad jeho nesčetnými věžemi – což není normální, že se tato nádherná žena narodila v den, kdy se krása oblohy snesla na krásu země?

Vyprávěla mi o svém dětství v Kansai. Já jí vyprávěla o svém, zprvu jsem ho prožívala v těžce provincii nedaleko Nary ve vsi Šukugawa poblíž hory Kabuto – a při oživení vzpomínek na ta mytologická místa mi vhrkly slzy do očí.

„Jak jsem šťastná, že jsme obě dětmi Kansai! Tam bije srdce starého Japonska.“

Tam bilo také moje srdce ode dne, kdy jsem ve věku pěti let vyměnila japonské hory za čínskou poušť. Onen první exil mě poznamenal tak silně, že jsem se cítila s to přijmout všechno, abych znovu splýnula se zemí, o níž jsem si tak dlouho myslela, že z ní pocházím.

Když jsme se vrátily ke svým protilehlým stolům, neměla jsem v rukou žádné řešení svého problému. Představa, jaké je a jaké bude mé postavení ve společnosti

Jumimoto, byla nejasnější než kdy předtím. Velice mě však upokojovalo vědomí, že jsem kolegyní Fubuki Mori.

Bylo tedy třeba dělat, že pracuji, aniž by se zdálo, že rozumím jedinému slovu z toho, co se říká kolem mě. Od nynějška jsem podávala šálky kávy a čaje bez sebe-menší zdvořilostní fráze a bez odpovědi na poděkování pracovníků. Ti o mých nových instrukcích nebyli zpraveni a divili se, že se přívětivá bílá gejša proměnila v ně-mou rybu, grobiánskou jako nějaká Yankee.

Očakumi mi bohužel nezabíralo mnoho času. Aniž jsem koho požádala o radu, rozhodla jsem se rozvážet poštu.

Znamenalo to projíždět s obrovským vozíkem mnoha rozlehlými kanceláři a předat každému jeho korespondenci. Tato práce mi báječně vyhovovala. Zaprvé jsem při ní využívala svých jazykových znalostí, poně-vadž většina adres byla psána v ideogramech – když ode mne byl pan Saitó hodně daleko, netajila jsem, že umím japonsky. Zadruhé jsem přišla na to, že jsem se seznamu zaměstnanců neučila z paměti nadarmo: byla jsem s to nejenom identifikovat sebebezvýznamnější úředníky, ale také svého úkolu využít k tomu, abych jim případně po-přála všechno nejlepší k narozeninám, jim nebo jejich manželce nebo potomkům.

S úsměvem a malou úklonou jsem třeba řekla: „Zde je vaše pošta, pane Širanai. Vše dobré vašemu Joširovi k narozeninám, dnes jsou mu tři roky.“

Vyneslo mi to pokaždé užaslý pohled.

Rozvoz pošty mě stál spoustu času, protože jsem musela projet celým podnikem a ten zabíral dvě poschodí. S vozíkem, který tak příjemně zvyšoval mé sebevědomí, jsem neustále jezdila výtahem. Měla jsem to moc ráda, protože hned vedle místa, kde jsem na výtah čekala, bylo obrovské okno. Hrála jsem hru, jíž jsem říkala „nořit se do pohledu“. Přitiskla jsem nos k oknu a v duchu padala dolů. Město byla daleko pode mnou: než se rozplácnu na zemi, mohu si v klidu prohlížet řůru věcí.

Objevila jsem své poslání. Moje mysl při této prosté, užitečné, lidské a rozjímání podporující činnosti přímo rozkvetla. Byla bych to ráda dělala celý život.

Pan Saitó mě povolal do své kanceláře. Slízla jsem to zaslouženě: provinila jsem se vážným přečinem iniciativy. Přisvojila jsem si funkci, aniž jsem požádala o svolení svou přímou nadřízenou. Navíc skutečný firemní poštovní zřízenec, přicházející odpoledne, byl na pokraji nervového zhroucení v domněnání, že má být propuštěn.

„Ukrást někomu jeho práci je velmi špatný čin,“ vytkl mi právem pan Saitó. Bylo mi líto, že ona slibná kariéra je tak rychle zmařena. Navíc znovu vyvstala otázka, co budu dělat.

Dostala jsem nápad, který mi v mé naivitě připadal geniální: za svého potulování podnikem jsem si všimla, že v každé kanceláři je plno kalendářů, které nejsou skoro nikdy à jour, buď že malý červený pohyblivý rámeček

nebyl posunut na správné datum, nebo že list toho kterého měsíce nebyl obrácen.

Tentokrát jsem neopomněla požádat o svolení.

„Smím udržovat kalendáře à jour, pane Saitó?“

Odpověděl ano, aniž tomu věnoval pozornost.

Ráno jsem pak procházela každou kanceláří a posouvala malý červený rámeček na patřičné datum. Měla jsem práci: byla jsem posunovačka-obracečka kalendářů.

Zaměstnanci podniku si mého triku začali ponenáhlu všímat. Měli z toho vzrůstající legraci.

Ptali se mě:

„Jak to jde? Nejste tím vyčerpávajícím úkolem příliš unavena?“

Odpovídala jsem s úsměvem:

„Je to strašné. Beru vitamíny.“

Tuhle práci jsem milovala. Měla tu nevýhodu, že mě zaměstnávala příliš krátce, umožňovala mi však jezdit výtahem, a tedy nořit se do pohledu. Navíc bavila mé publikum.

Vrcholu bylo v tomto ohledu dosaženo na rozhraní měsíce února a března. Postrčit červený rámeček toho dne nestačilo: musela jsem únorovou stránku otočit, ne-li utrhnout.

Zaměstnanci různých kanceláří mě vítali, jako se vítá nějaký sportovec. Vraždila jsem únorové měsíce velkými samurajskými gesty s mimikou nelítostného boje s obrovskou fotografií zasněžené hory Fudži, zdobící